

PHÁT TRIỂN TRÍ TUỆ CẢM XÚC CHO HỌC SINH TĂNG ĐỘNG GIẢM CHÚ Ý HỌC LỚP 5 HÒA NHẬP THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM

Đỗ Thị Thảo^{1*}, Nguyễn Thị Hoa¹, Vũ Thị Diễm²,

Đoãn Thị Phương² và Phạm Nam Anh³

¹Khoa Giáo dục Đặc biệt, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

²Lớp K70A, Khoa Giáo dục Đặc biệt, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

³K70A Khoa Tâm lý Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt. Rối loạn tăng động giảm chú ý (TĐGCY) chiếm khoảng 3-5% học sinh trong độ tuổi học đường. Những triệu chứng của TĐGCY bao gồm những khó khăn trong việc duy trì sự tập trung và khó khăn trong kiểm soát hành vi, cảm xúc cá nhân và có tính tăng động với rất nhiều hành vi thách thức [1]. Những khó khăn này gây trở ngại cho học sinh TĐGCY trong việc tham gia vào các hoạt động tại gia đình, tại lớp học và điều khiển trí tuệ cảm xúc (TTCX) cá nhân. Học sinh TĐGCY cũng có nguy cơ thất bại ở trường học. TTCX là một dạng năng lực có ý nghĩa quan trọng với con người, đặc biệt là đối với học sinh TĐGCY học hòa nhập. TTCX có mối liên hệ trực tiếp tới hành vi, năng lực và phẩm chất của học sinh. Do đó, để giúp học sinh TĐGCY thành công ở trường học, có mối quan hệ tốt với thầy cô và bạn bè thì cần phải hỗ trợ học sinh phát triển TTCX [2]. TTCX có thể được cải thiện thông qua các hoạt động, đặc biệt là hoạt động trải nghiệm (HĐTN). HĐTN ở lớp học có đa dạng các nội dung, hình thức tương tác có thể giúp học sinh TĐGCY phát triển cảm xúc của mình. Ở bài viết này, chúng tôi trình bày một số vấn đề về phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hòa nhập thông qua HĐTN như mục tiêu, nội dung, phương pháp, biện pháp, hình thức tổ chức và cách đánh giá.

Từ khóa: Hoạt động trải nghiệm, lớp 5 hòa nhập, phát triển trí tuệ cảm xúc, tăng động giảm chú ý.

1. Mở đầu

Trong lớp tiểu học hòa nhập, học sinh rối loạn tăng động giảm chú ý thường có một số hành vi như: Khó khăn trong tuân thủ nội quy quy định (nói hoặc trả lời tự do, luôn gây ồn ào, đi ra khỏi lớp...) (DSM- 5, 2013 [1], O'Regan, 2019 [3]); Thiếu chú ý trong học tập (Không chú ý vào nhiệm vụ/bài tập, khó bắt đầu nhiệm vụ, khó duy trì chú ý vào nhiệm vụ,...). Học sinh TĐGCY cũng phải đối mặt với những thất bại lặp đi lặp lại, những hiểu lầm không đáng có, bị cô lập, dán nhãn về sự yếu kém trong nhận thức, tình cảm hay hành động. Điều này khiến học sinh bị tổn thương và ảnh hưởng, dần dần làm xói mòn lòng tự trọng và sự tự tin của học sinh (Hallowell & Ratey, 1994) [4]. Không có gì ngạc nhiên khi những học sinh này phát triển một thái độ tiêu cực, TTCX nghèo nàn theo thời gian và dẫn đến sự bất mãn, sinh ra những hành vi, phản ứng thái quá (Cukrowicz, 2006) [5].

TTCX là khả năng kiểm soát cảm xúc và định hướng nó một cách đúng đắn. TTCX giúp

học sinh xây dựng các mối quan hệ, giảm áp lực, xoa dịu xung đột... [6]. Một số nghiên cứu chỉ ra rằng, học sinh TĐGCY khó quản lý cảm xúc, TTCX giảm sút. Điều này gây cản trở học sinh trong quá trình tham gia vào các hoạt động học tập và vui chơi ở trường học, đặc biệt là trường hoà nhập [7]. Do đó phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY học hoà nhập là rất quan trọng. Để giúp học sinh TĐGCY học hoà nhập phát triển TTCX thì gia đình, nhà trường, đặc biệt là giáo viên cần phải có các chương trình, phương pháp dạy học và giáo dục đa dạng, sáng tạo, hướng thực tế và tạo được hứng thú cho học sinh.

HĐTN ở trường tiểu học góp phần hình thành, phát triển các phẩm chất chủ yếu, năng lực chung và các năng lực đặc thù cho học sinh. Nội dung hoạt động được xây dựng dựa trên các mối quan hệ của cá nhân học sinh với bản thân, với xã hội, với tự nhiên và với xã hội [8]. Nội dung phát triển TTCX cho học sinh tập trung vào nhận diện và điều chỉnh cảm xúc bản thân, nhận diện và đánh giá cảm xúc của người khác... [6]. Như vậy có thể thấy HĐTN có tác dụng to lớn trong việc phát triển TTCX cho học sinh. Thông qua các HĐTN, học sinh được tham gia tích cực, hình thành và phát triển TTCX cá nhân và hiểu người khác. Đối với học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập, các em có những khó khăn về tập trung chú ý và thích vận động nên việc học tập thông qua HĐTN sẽ kích thích được sự hứng thú của các em. Vì vậy, cần tập trung phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Các khái niệm chính trong nghiên cứu

2.1.1. Khái niệm TTCX

Có rất nhiều tranh luận về định nghĩa của TTCX khi xem xét thuật ngữ và cả các hoạt động. Tiên phong là Salovey và Mayer (1990) đã định nghĩa TTCX là “khả năng giám sát cảm giác và xúc cảm của một người nào đó và những người khác, phân biệt giữa họ và sử dụng thông tin này để dẫn dắt suy nghĩ và hành động của người đó” [9]. Goleman (2011) cho khái niệm: TTCX như là khả năng nhận biết và hiểu ý nghĩa cảm xúc, xác định, lí do và giải quyết vấn đề bằng cách sử dụng những cảm xúc này [6].

Hay theo BarOn (2003), khái niệm TTCX có thể được định nghĩa là tập hợp các kĩ năng xã hội và cảm xúc, là năng lực, cho phép cá nhân dịch tiềm năng trí tuệ thành hành động và thành tựu. Khái niệm TTCX là một kĩ năng đã học được khuyến khích về việc thực hiện một chương trình nhằm cải thiện kĩ năng này xây dựng cho người học với có TĐGCY, trong một môi trường giáo dục [10].

2.1.2. Khái niệm học sinh tăng động giảm chú ý lớp 5 hoà nhập

Russell A. Barkley (2016) cho rằng: Rối loạn tăng động giảm chú ý là một tình trạng của sự phát triển thần kinh bao gồm những trì hoãn hoặc khiếm khuyết ở ít nhất hai năng lực tâm lí thần kinh. Hai khía cạnh đó là triệu chứng thiếu chú ý và tăng động – hấp tấp [11].

Đỗ Thị Thảo, Nguyễn Xuân Hải và Nguyễn Thị Hoa (2021) định nghĩa: Rối loạn tăng động giảm chú ý là một dạng rối loạn phát triển, biểu hiện thường xuyên và kéo dài của sự giảm tập trung chú ý, hấp tấp và hoạt động quá mức so với những trẻ khác cùng lứa tuổi gây ảnh hưởng đến học tập, phát triển cảm xúc, kĩ năng xã hội và sinh hoạt của trẻ [12].

Theo quan niệm của chúng tôi trong bài viết này, học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập là những học sinh có biểu hiện của sự thiếu tập trung chú ý, tăng động hoặc là sự kết hợp của giảm tập trung chú ý và tăng động. Những triệu chứng này gây ảnh hưởng đến sự phát triển TTCX, học tập và thiết lập mối quan hệ với bạn bè của các em.

2.1.3. Khái niệm hoạt động trải nghiệm

HĐTN và HĐTN hướng nghiệp là hoạt động giáo dục do nhà giáo dục định hướng, thiết kế và hướng dẫn thực hiện, tạo cơ hội cho học sinh tiếp cận thực tế, thể nghiệm các cảm xúc tích

cực, khai thác những kinh nghiệm đã có và huy động tổng hợp kiến thức, kỹ năng của các môn học để thực hiện những nhiệm vụ được giao hoặc giải quyết những vấn đề của thực tiễn đời sống nhà trường, gia đình, xã hội phù hợp với lứa tuổi; thông qua đó, chuyển hoá những kinh nghiệm đã trải qua thành tri thức mới, hiểu biết mới, kỹ năng mới góp phần phát huy tiềm năng sáng tạo và khả năng thích ứng với cuộc sống, môi trường và nghề nghiệp tương lai [8].

HĐTN còn được hiểu là hoạt động giáo dục, trong đó nội dung và cách thức tổ chức hoạt động nhằm tạo điều kiện cho học sinh tham gia trực tiếp vào các loại hình hoạt động và giao lưu, nhằm hình thành và phát triển cho học sinh những phẩm chất, tư tưởng, ý chí, tình cảm, giá trị, kỹ năng sống [13].

Hay “HĐTN là hoạt động trong đó học sinh huy động tổng hợp các kiến thức và kỹ năng từ nhiều lĩnh vực giáo dục khác nhau để trải nghiệm thực tiễn, qua đó hình thành những phẩm chất, năng lực, nâng cao nhận thức về thế giới khách quan” [14].

2.2. Đặc điểm TTCX của học sinh TĐGCY

Nghiên cứu về đặc điểm TTCX của học sinh TĐGCY có thể kể đến một số tác giả như:

Các tác giả BarOn, 2003; Greenberg, 2007; Kelly et al., 2004; Morris & Casey, 2005 cho rằng chương trình về TTCX sẽ ảnh hưởng đến việc phát triển TTCX ở học sinh TĐGCY. Nghiên cứu cho thấy TTCX có thể được cải thiện nhờ các chương trình giáo dục được thiết kế có mục đích rõ ràng và những cá nhân có điểm số TTCX thấp nhất thường có tiến bộ nhiều nhất [10], [15-17].

Freedman, 2003; Weare, 2006 cho rằng: Để đạt được sự học tập tối ưu, quan trọng là học sinh cảm thấy an toàn trong môi trường học tập của mình và có một nền tảng là các mối quan hệ yêu thương, cảm giác được coi trọng và có giá trị [18-19].

Theo Climie và cộng sự (2019): Trẻ TĐGCY có khả năng nhận thức trung bình trở lên thường có thể giải quyết vấn đề khi có đủ thời gian để xem xét các giải pháp thay thế. Tuy nhiên, không phải trí thông minh hay thậm chí kiến thức và kỹ năng của họ có thể làm giảm hiệu suất của họ mà thay vào đó, tính bốc đồng, cảm xúc và sự giảm chú ý đến chi tiết có thể ảnh hưởng đến khả năng của họ. Trên MSCEIT-YRV, trẻ em có thể thực hiện nhiệm vụ theo tốc độ của riêng mình, dưới sự hướng dẫn của giám khảo (ví dụ: câu hỏi đọc hiểu). Không có hạn chế về thời gian hoàn thành nhiệm vụ và thông tin gây nhiễu bên ngoài đã bị loại bỏ khỏi tình huống (ví dụ: tiếng ồn xung quanh, những đứa trẻ khác). Trong hoàn cảnh này, những đứa trẻ TĐGCY đã có thể thể hiện kiến thức của mình về những việc cần làm và cách thực hiện trong một tình huống xã hội nhất định. Trẻ đã thể hiện kết quả bằng hoặc trên mức trung bình trong các lĩnh vực kiểm tra khả năng xác định chính xác cảm xúc cá nhân, sử dụng cảm xúc để giải quyết vấn đề một cách sáng tạo và kiểm soát cảm xúc (ví dụ: cách khiến bản thân cảm thấy tốt hơn sau khi trải qua một tình huống tiêu cực). Lĩnh vực duy nhất mà trẻ đạt kết quả thấp là trong một bài kiểm tra nhỏ yêu cầu trẻ xác định các từ liên quan đến cảm xúc tương tự từ danh sách trắc nghiệm (ví dụ: “từ nào có nghĩa giống như...”) [2].

Trong nghiên cứu của BarOn, khi kiểm tra tiêu thang đo Khả năng nội tâm cá nhân tự đánh giá của trẻ TĐGCY, khả năng hiểu, nhận biết và truyền đạt cảm xúc của trẻ cho người khác, cũng như khả năng phản ứng thích hợp với các tình huống căng thẳng, đạt mức độ trung bình. Trẻ TĐGCY thường được hỗ trợ đặc biệt trong việc phát triển các chiến lược để quản lý các tình huống căng thẳng, điều này có thể ảnh hưởng đến kết quả của chúng trong lĩnh vực này [10]

Trẻ TĐGCY có ít kỹ năng hơn trong việc tương tác với người khác, bao gồm hiểu và nhận ra cảm xúc của người khác, cũng như linh hoạt và hiệu quả trong việc quản lý sự thay đổi. Có rất nhiều tài liệu về những khó khăn về khả năng thích ứng và xã hội của trẻ mắc chứng TĐGCY (Barkley, 2016) [11]. Người ta phát hiện ra rằng trẻ TĐGCY thể hiện “sự thiên vị ảo tưởng tích cực” đối với các hành vi của chính trẻ, theo đó trẻ đánh giá bản thân cao hơn so với cha mẹ

hoặc giáo viên đánh giá. Đặc biệt, người ta đã phát hiện ra rằng trẻ đánh giá quá cao khả năng của mình trong những lĩnh vực mà trẻ thể hiện sự thiếu hụt lớn nhất (ví dụ, những trẻ khó khăn trong học tập đã thổi phồng quá mức khả năng nhận thức của trẻ trong các lĩnh vực học thuật) [2].

Những phát hiện này phù hợp với quan điểm của Barkley (2016), trong đó ông ủng hộ rằng trẻ em TĐGCY không thể hiện sự thiếu hụt kiến thức mà thay vào đó có thể gặp khó khăn khi áp dụng kiến thức vào thực tế. Khi những trẻ này ở trong tình huống ít áp lực, không giới hạn thời gian, không bị phân tâm, chúng sẽ có khả năng làm việc hợp lí hơn thông qua các tình huống dựa trên cảm xúc, đánh giá các lựa chọn khả thi và áp dụng kiến thức của trẻ một cách phù hợp và chính xác nếu trẻ có kiến thức và kĩ năng để xây dựng [11].

Phần lớn các tài liệu nghiên cứu về học sinh TĐGCY đều tập trung vào những khiếm khuyết, nhưng kết quả của nghiên cứu chỉ ra rằng học sinh TĐGCY hoàn toàn có khả năng như những học sinh khác không có dấu hiệu TĐGCY nếu được nhìn nhận một cách tích cực. Tuy nhiên, trẻ TĐGCY cũng tự đánh giá bản thân thấp hơn một chút trong một số lĩnh vực khi áp dụng kiến thức về TTCX vào thực tế. Cụ thể, điểm số thấp hơn được tìm thấy trên hiệu suất tự đánh giá khi tương tác với người khác, cũng như thích nghi với môi trường mới. Trong bối cảnh tự nhiên, chẳng hạn như trong lớp học hoặc trên sân chơi, một số trẻ TĐGCY có thể thường xuyên bị choáng ngợp với thông tin cần xử lí; họ phải xem xét cảm xúc của trẻ và của người khác, đồng thời trẻ khó có khả năng kiểm chế các phản ứng bốc đồng của bản thân. Kết quả là, trẻ có thể thường xuyên phản ứng theo cách không phù hợp với năng lực của mình. Nếu có thời gian và cơ hội để xem xét phản ứng của trẻ trong một tình huống xã hội, trẻ TĐGCY có khả năng nhận biết cảm xúc của người khác tốt hơn và điều chỉnh cảm xúc cũng như hành vi của cá nhân cho phù hợp (Climie và cộng sự) [2].

2.3. Phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN

2.3.1. Mục tiêu phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN

Các nghiên cứu về mục tiêu phát triển TTCX chỉ ra rằng: Nâng cao TTCX nhằm giúp trẻ có các mối quan hệ với cha mẹ, bạn bè tốt đẹp hơn và ngược lại, sự ủng hộ và chấp nhận lẫn nhau trong gia đình và bạn bè sẽ góp phần nâng cao TTCX của các em; Giúp phát triển khả năng tự nhận thức và tự quản lí cảm xúc của bản thân; Giúp thực hiện công việc thành công hơn;... [20].

Các nghiên cứu về mục tiêu của HĐTN chỉ ra rằng: Những trẻ có nhiều bạn bè sẽ ít có biểu hiện trầm cảm, lo lắng, ngôn ngữ phát triển, do đó trẻ sẽ dễ hòa nhập và thích nghi với những hoàn cảnh mới. Chính vì vậy cho trẻ tham gia các HĐTN giúp trẻ có thể tự lập và trưởng thành hơn rất nhiều [21]; HĐTN nhằm hình thành cho học sinh thói quen tích cực trong cuộc sống hằng ngày, chăm chỉ lao động; thực hiện trách nhiệm của người học sinh ở nhà, ở trường và địa phương; biết tự đánh giá và tự điều chỉnh bản thân; hình thành những hành vi giao tiếp, ứng xử có văn hoá; có ý thức hợp tác nhóm và hình thành được năng lực giải quyết vấn đề [8].

Nghiên cứu về mục tiêu phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY thông qua HĐTN cho thấy, TTCX học sinh TĐGCY thấp hơn với những học sinh bình thường và nó làm ảnh hưởng đến sự phát triển của học sinh. Do vậy phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua trải nghiệm nhằm giúp cho người học phát triển TTCX của cá nhân, từ đó cải thiện được năng lực, phẩm chất, cải thiện hành vi đáp ứng được các yêu cầu của lớp học qua các HĐTN [19].

Từ các nghiên cứu trên, theo chúng tôi, các mục tiêu phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 thông qua HĐTN gồm: 1) Giúp phát triển khả năng tự nhận thức và tự quản lí cảm xúc của bản thân; 2) Giúp học sinh biết tự đánh giá và tự điều chỉnh bản thân; 3) Giúp học sinh có mối quan hệ tốt đẹp với bạn bè, thầy cô và gia đình; 4) Giúp học sinh có hành vi giao tiếp, ứng xử phù hợp; 5) Giúp học sinh tự lập và thành công hơn.

2.3.2. Nội dung phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 thông qua hoạt động trải nghiệm

2.3.2.1. Nội dung phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY

Tác giả Andrea Bacon & Ali Dawson [22] cho rằng, các nội dung phát triển TTCX gồm: (1) Nhận thức bản thân: Là khả năng tự thấu hiểu cảm xúc của mình và nhận ra cũng như kiểm soát những cảm xúc này theo cách mà chúng ta cảm nhận và có thể kiểm soát được; (2) Cân bằng cảm xúc: Là khả năng kiên định trong nhiều tình huống khó khăn và giữ được hành vi ứng xử phù hợp và là khả năng tập trung trong một chuỗi hành động hoặc kiên trì đạt mục tiêu trước thử thách; (3) Động lực thúc đẩy: Là nguồn năng lượng thôi thúc để đạt được thành quả và tạo sức ảnh hưởng, đồng thời để cân bằng những mục tiêu ngắn hạn và dài hạn với khả năng thực hiện những mục tiêu đó trước thách thức và khó khăn; (4) Nhạy cảm xã hội: Là khả năng nhận thức, quan tâm nhu cầu và quan điểm của người khác khi đưa ra quyết định hoặc đề xuất giải pháp giải quyết vấn đề; là khả năng xây dựng quan hệ từ nhận thức này và được sự đồng tình của mọi người khi đưa ra quyết định và ý tưởng hành động; sẵn sàng lắng nghe và tiếp nhận quan điểm của mọi người khi họ nêu ra những giải pháp khả thi; (5) Sức ảnh hưởng: Là khả năng thuyết phục người khác thay đổi quan điểm khi đã thấu hiểu hoàn cảnh và biết được mong muốn cũng như nhu cầu của họ; (6) Tự giác: Là khả năng ra quyết định dứt khoát và phương hướng thực hiện rõ ràng khi các thông tin thuộc về tư duy và cảm tính của những vấn đề quan trọng chưa đầy đủ hoặc còn mờ nhạt; (7) Ý thức đạo đức: Là khả năng thể hiện sự kiên tâm trong nghịch cảnh và giữ chữ tín trong lời nói và hành động để khuyến khích mọi người ủng hộ định hướng đã chọn.

Theo Daniel Goleman [6], các nội dung phát triển TTCX gồm: Khả năng nhận diện và biểu đạt cảm xúc của bản thân; Khả năng nhận diện và đánh giá cảm xúc của người khác; Điều chỉnh cảm xúc của bản thân và người khác; Tự thúc đẩy bản thân; Làm chủ các mối quan hệ và liên cá nhân.

Theo BarOn (2000) [23], nội dung phát triển TTCX gồm: Năng lực nhận biết, hiểu và biết cách bộc lộ mình; Năng lực nhận biết, hiểu và cảm thông với người khác; Năng lực ứng phó với những cảm xúc mạnh và kiểm soát, làm chủ các cảm xúc của mình; Năng lực thích ứng đối với những thay đổi và giải quyết vấn đề của cá nhân hay xã hội.

Học sinh TĐGCY là một thành viên trong lớp học hoà nhập, do đó các em cũng cần được phát triển các năng lực TTCX như các bạn khác trên cơ sở những điều chỉnh cho phù hợp với đặc điểm khả năng và nhu cầu của các em. Để phù hợp với đặc điểm học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập, chúng tôi lựa chọn các nội dung phát triển TTCX cho các em theo Theo BarOn (2000).

2.3.2.2. Các hoạt động trải nghiệm nhằm phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập

Để phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN, có thể tổ chức các HĐTN dành cho học sinh lớp 5 sau đây trên cơ sở điều chỉnh cho phù hợp với đặc điểm khả năng và nhu cầu của từng học sinh TĐGCY.

Hoạt động hướng vào bản thân, gồm các nội dung: Nhận diện sự thay đổi của bản thân thông qua các tư liệu, các sản phẩm được lưu giữ; Nhận diện được khả năng kiểm soát cảm xúc của bản thân; Rèn luyện được một số đức tính cần thiết để thích ứng với môi trường học tập mới; Biết tự chủ và đảm bảo an toàn khi giao tiếp trên mạng; Nhận biết được những nguyên nhân gây hoạ hoạn để phòng chống và biết cách thoát hiểm khi gặp hoạ hoạn; Tham gia lập kế hoạch kinh doanh dựa trên hoạt động do trường tổ chức.

Hoạt động hướng đến xã hội, gồm các nội dung: Thể hiện được trách nhiệm, lòng biết ơn của mình với các thành viên trong gia đình bằng thái độ, lời nói, việc làm cụ thể; Biết tạo bầu không khí vui vẻ, đầm ấm trong gia đình; Biết lập sổ tay ghi chép chi tiêu của gia đình; Đề xuất được những cách làm cụ thể để nuôi dưỡng, giữ gìn tình bạn, tình thầy trò; Giải quyết được một số vấn đề nảy sinh trong mối quan hệ với bạn bè và thầy cô; Tham gia tổ chức sự kiện về truyền

thống tôn sư trọng đạo và các truyền thống; Thiết lập được quan hệ thân thiện với những người sống xung quanh; Tham gia tích cực các hoạt động xã hội, hoạt động lao động công ích và các lễ hội truyền thống ở địa phương; Đánh giá được sự đóng góp và sự tiên bộ của các thành viên khi tham gia hoạt động xã hội.

Hoạt động hướng đến tự nhiên, gồm các nội dung: Thể hiện được cảm xúc và niềm tự hào đối với cảnh quan thiên nhiên của địa phương và đất nước; Đề xuất được một số biện pháp bảo tồn cảnh quan thiên nhiên; Tìm hiểu được thực trạng môi trường nơi sinh sống; Tự nguyện tham gia và vận động được người thân cùng tham gia lao động công ích, giữ vệ sinh môi trường khu dân cư.

Hoạt động hướng nghiệp, gồm các nội dung: Tìm hiểu được những thông tin cơ bản về nghề mình mơ ước; Tìm hiểu được về an toàn nghề nghiệp của nghề mơ ước; Trình bày được ước mơ nghề nghiệp của bản thân [8].

Trên cơ sở đánh giá khả năng và nhu cầu thực hiện các HĐTN, giáo viên sẽ lựa chọn hoạt động phù hợp với các em.

2.3.3. Phương pháp phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN

Phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN có thể được thực hiện bằng các phương pháp sau đây:

Trò chơi: Trò chơi là hình thức tổ chức các hoạt động vui chơi với nội dung kiến thức thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau, có tác dụng giáo dục “chơi mà học, học mà chơi”. Trò chơi có thể được sử dụng trong nhiều tình huống khác nhau của HĐTN như làm quen, khởi động, dẫn nhập vào nội dung học tập, củng cố và tiếp nhận tri thức; đánh giá kết quả, rèn luyện các kỹ năng và củng cố những tri thức đã được tiếp nhận,... Trò chơi giúp phát huy tính sáng tạo, hấp dẫn và gây hứng thú cho học sinh; giúp học sinh dễ tiếp thu kiến thức mới; giúp chuyển tải nhiều tri thức của nhiều lĩnh vực khác nhau; tạo được bầu không khí thân thiện; tạo cho các em tác phong nhanh nhẹn,... Thông qua trò chơi, học sinh TĐGCY có thể tham gia tích cực, liên kết với các bạn, tự tin và phát triển TTCX cá nhân mình.

Sân khấu tương tác: Mục đích của hoạt động này là nhằm tăng cường nhận thức, thúc đẩy để học sinh đưa ra quan điểm, suy nghĩ và cách xử lý tình huống thực tế gặp phải trong bất kỳ nội dung nào của cuộc sống. Thông qua sân khấu tương tác, sự tham gia của học sinh được tăng cường và thúc đẩy, tạo cơ hội cho học sinh rèn luyện những kỹ năng như: kỹ năng phát hiện vấn đề, kỹ năng phân tích vấn đề, kỹ năng ra quyết định và giải quyết vấn đề, khả năng sáng tạo khi giải quyết tình huống và khả năng ứng phó với những thay đổi của cuộc sống. Từ hoạt động này, học sinh TĐGCY cũng có thể nêu ra những quan điểm của cá nhân mình, từ đó cảm xúc cũng được thể hiện giúp các em hòa nhập và tương tác với các bạn nhiều hơn.

Tham quan, dã ngoại: Tham quan, dã ngoại là một hình thức tổ chức học tập thực tế hấp dẫn đối với học sinh. Mục đích của tham quan, dã ngoại là để các em học sinh được đi thăm, tìm hiểu và học hỏi kiến thức, tiếp xúc với các di tích lịch sử, văn hóa, công trình, nhà máy... ở xa nơi các em đang sống, học tập, giúp các em có được những kinh nghiệm thực tế, từ đó có thể áp dụng vào cuộc sống của chính các em. Thông qua hình thức đi dã ngoại, học sinh TĐGCY có thể mở rộng nhân quan và tăng cảm xúc cá nhân khi được trải nghiệm hay quan sát những các di tích, văn hóa của quê hương đất nước.

Hội thi/ cuộc thi: Hội thi/cuộc thi có thể được thực hiện dưới nhiều hình thức khác nhau như: Thi vẽ, thi viết, thi tìm hiểu, thi đố vui, thi giải ô chữ, thi tiểu phẩm, thi thời trang, thi kể chuyện, thi chụp ảnh, thi kể chuyện theo tranh, thi sáng tác bài hát, hội thi học tập, hội thi thời trang, hội thi học sinh thanh lịch,... Mục đích tổ chức hội thi/cuộc thi nhằm lôi cuốn học sinh tham gia một cách chủ động, tích cực vào các hoạt động giáo dục của nhà trường; đáp ứng nhu

cầu về vui chơi giải trí cho học sinh; thu hút tài năng và sự sáng tạo của học sinh; phát triển khả năng hoạt động tích cực và tương tác của học sinh, góp phần bồi dưỡng cho các em động cơ học tập tích cực, kích thích hứng thú trong quá trình nhận thức. Đặc biệt với học sinh TĐGCY học hòa nhập, các cuộc thi cũng giúp các em thể hiện năng lực cá nhân của mình. Góp phần giúp các em tự tin hơn và thể hiện đa dạng cảm xúc của bản thân.

Giao lưu: Giao lưu là một hình thức tổ chức giáo dục nhằm tạo ra các điều kiện cần thiết để cho học sinh được tiếp xúc, trò chuyện và trao đổi thông tin với những nhân vật điển hình trong các lĩnh vực hoạt động nào đó. Qua đó, giúp các em có tình cảm và thái độ phù hợp, có được những lời khuyên đúng đắn để vươn lên trong học tập, rèn luyện và hoàn thiện nhân cách. Học sinh TĐGCY cũng được học hỏi từ các bạn khác, bày tỏ ý kiến cá nhân, lắng nghe và thể hiện nhu cầu cũng như cảm xúc cá nhân. Thông qua hoạt động này, các học sinh đồng trang lứa cũng thấu hiểu được học sinh TĐGCY gặp những khó khăn trong học tập và cuộc sống hàng ngày, từ đó các em sẵn sàng hỗ trợ nhau hơn.

Hoạt động nhân đạo: Hoạt động nhân đạo là hoạt động tác động đến trái tim, tình cảm, sự đồng cảm của học sinh trước những con người có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn. Hoạt động nhân đạo giúp các em học sinh được chia sẻ những suy nghĩ, tình cảm và giá trị vật chất của mình với những thành viên trong cộng đồng, giúp các em biết quan tâm hơn đến những người xung quanh từ đó giáo dục các giá trị cho học sinh. Đây là một trong những hoạt động cần thiết để các học sinh, cách riêng là học sinh TĐGCY có sự đồng cảm và thấu hiểu với các hoàn cảnh khác. Từ đó học sinh biết chia sẻ và gắn kết với mọi người hơn.

Hoạt động câu lạc bộ: Câu lạc bộ là hình thức sinh hoạt ngoại khóa của những nhóm học sinh cùng sở thích, nhu cầu, năng khiếu,... dưới sự định hướng của những nhà giáo dục nhằm tạo môi trường giao lưu thân thiện, tích cực giữa các học sinh với nhau và giữa học sinh với thầy cô giáo, với những người lớn khác. Hoạt động của câu lạc bộ tạo cơ hội để học sinh, các riêng là học sinh TĐGCY được chia sẻ những kiến thức, hiểu biết của mình về các lĩnh vực mà các em quan tâm, qua đó phát triển các kỹ năng của học sinh như: kỹ năng giao tiếp, kỹ năng lắng nghe và biểu đạt ý kiến, kỹ năng trình bày suy nghĩ, ý tưởng, kỹ năng viết bài, kỹ năng chụp ảnh, kỹ năng hợp tác, làm việc nhóm, kỹ năng ra quyết định và giải quyết vấn đề, kỹ năng quản trị cảm xúc cá nhân.

Thông qua các môn học: Tổ chức học tập thông qua trải nghiệm ở các môn học là một hình thức quan trọng mà tất cả các giáo viên phải lưu tâm. Học sinh TĐGCY sẽ được phát triển nhận thức, tình cảm, TTCX,... thông qua các hoạt động mà giáo viên tổ chức trong cách giờ học giúp các em hứng thú và tích cực hơn. Học sinh yêu thích, tích cực tham gia các hoạt động trải nghiệm của môn học nhiều hơn, tích cực thảo luận trao đổi ý kiến một cách chủ động, từ đó các em phát huy hết được khả năng và cảm xúc của bản thân [24].

Dựa trên đặc điểm khả năng, nhu cầu, đặc điểm TTCX và nội dung phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập, giáo viên và cha mẹ lựa chọn phương pháp phát triển TTCX thông qua HĐTN cho phù hợp.

2.3.4. Hình thức tổ chức HĐTN nhằm phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập

Các hình thức tổ chức hoạt động cho học sinh TĐGCY có thể kể đến như:

Hình thức hỗ trợ cá nhân: Nguyễn Thị Hoàng Yến và Đỗ Thị Thảo (2010) cho rằng cần có giờ học cá nhân để hỗ trợ các vấn đề về học tập và hành vi cho học sinh AD/HD, cần có tiết dạy cá nhân trên lớp hòa nhập và tại gia đình để hỗ trợ học sinh [25].

Hình thức nhóm: Tác giả Hoàng Thị Hạnh và Trần Văn Công (2018) đề cập đến việc tổ chức các buổi sinh hoạt lớp quy mô nhóm nhỏ và cả lớp để dạy học sinh kỹ năng giải quyết vấn đề và hóa giải mâu thuẫn [26]. Đỗ Thị Thảo và cộng sự (2021) cho rằng nên cho học sinh AD/HD làm việc với các bạn trong nhóm nhỏ để tối đa hóa việc học tập của học sinh AD/HD cũng như của

các bạn khác; cho học sinh chia sẻ theo cặp đôi sau đó chia sẻ trong nhóm [12].

Theo chúng tôi, các HĐTN nhằm phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY lớp 5 hoà nhập cần được tổ chức theo các hình thức: cá nhân, nhóm nhỏ và toàn lớp.

2.3.5. Cách đánh giá

- Barkley (2016) chỉ ra rằng nên thực hiện đánh giá sau khi kết thúc một giai đoạn can thiệp hành vi cho học sinh TĐGCY để có định hướng xây dựng kế hoạch can thiệp cho giai đoạn tiếp theo [11].

- Đỗ Thị Thảo và cộng sự (2021) cho rằng, khi kết thúc tiết học, GV vừa kiểm tra mức độ đạt được về kiến thức và kỹ năng vừa xem xét sự tiến bộ về hành vi của học sinh TĐGCY [12].

- Wootton (2009) đã đưa ra Các phương pháp sau có thể được sử dụng: các bài tập/kiểm tra viết, các cuộc thăm dò ý kiến/bảng khảo sát, các bảng tự suy nghĩ, các tập kịch, các bài thuyết trình, các bài viết nhật ký, các cuộc tranh luận và nghiên cứu hành động. Trong suốt Chương trình PATHS, các học sinh hoàn thành nhiều yêu cầu đánh giá này trong suốt quá trình học [27].

Trong bài báo này, để đánh giá được người học, nhóm tác giả áp dụng các phương pháp đánh giá khác nhau như đánh giá quá trình, đánh giá kết quả, trong đó sử dụng chính là thang đánh giá TTCX Bar-on. Đánh giá qua Test EQ BarOn với mục đích đánh giá TTCX của học sinh TĐGCY lớp 5 trên 5 miền chính với 8 thang đo cụ thể (Thang nội cá nhân, thang liên quan cá nhân, thang quản lý Stress, thang khả năng thích ứng, thang tâm trạng chung, thang điểm EQ tổng quát, thang ấn tượng tích cực, chỉ số bất ổn định).

3. Kết luận

Phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY học lớp 5 thông qua HĐTN có vai trò quan trọng trong quá trình dạy học và giáo dục học sinh. Các nghiên cứu đã chỉ ra các vấn đề quan trọng trong phát triển TTCX, HĐTN cho học sinh tiểu học nói chung TĐGCY thông qua HĐTN như: mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức, cách đánh giá. Dựa trên đặc điểm khả năng, nhu cầu và đặc điểm TTCX của học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập, chúng tôi đã đề xuất một số định hướng trong mục tiêu, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức, cách đánh giá trong việc phát triển TTCX cho học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập thông qua HĐTN. Đây là tài liệu tham khảo hữu ích cho giáo viên dạy học sinh TĐGCY học lớp 5 hoà nhập.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] American Psychiatric Association, 2013. *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fifth Edition.
- [2] Climie, E. A., Saklofske, D. H., Mastoras, S. M., & Schwean, V. L., 2019. Trait and ability emotional intelligence in children with ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 23(13), 1667-1674.
- [3] O'Regan, F.J., 2019. *Successfully Teaching and Managing Children with ADHD, A Resource for SENCOs and Teachers*. Second Edition, Routledge Taylor & Francis Group, SBN 978-0-367-11010-9.
- [4] Hallowell, E.M. & Ratey, J.J, 1994. *Driven to Distraction*, New York: Touchstone.
- [5] Cukrowicz, K.C., Taylor, J., Schatschneider, C., & Iacono, W.G., 2006. Personality differences in children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder, conduct disorder, and controls. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47,151-159.
- [6] Daniel Goleman, 2011. *Trí tuệ xúc cảm*. Nxb Lao động – Xã hội.

- [7] Wootton, C. A., 2009. *Emotional intelligence in learners with attention deficit disorder*. Doctoral dissertation, University of South Africa.
- [8] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018. *Chương trình giáo dục phổ thông hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp* (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- [9] Salovey, P., & Mayer, J., 1990. Emotional intelligence. *Imagination Cognition and Personality*, 9, 185-211
- [10] Bar-On, R., 2003. How important is it to educate people to be emotionally and socially intelligent, and can it be done? *Perspectives in Education*, 21, 3-15.
- [11] Barkley, 2016. *Managing AD/HD in School - The Best Evidence-Based Methods for Teachers*, Pesi Publishing & Media, ISBN 97824 -781559-570435.
- [12] Đỗ Thị Thảo, Nguyễn Xuân Hải, Nguyễn Thị Hoa, 2021. *Giáo dục trẻ tăng động giảm chú ý*, Sách chuyên khảo. Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [13] Nguyễn Thị Liên (chủ biên), Nguyễn Thị Hằng – Tường Duy Hải – Đào Thị Ngọc Minh, 2017. *Tổ chức hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong nhà trường phổ thông*. Nxb Giáo dục Việt Nam.
- [14] Đặng Thị Thuý Hồng, 2020. Tổ chức một số hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Toán cho học sinh tiểu học. *Tạp chí Giáo dục số đặc biệt*, kì 2 tháng 5 năm 2020, tr.55-60
- [15] Greenberg, M, 2007. *Child Development Project*. Preventing mental health in school-age children.
- [16] Kelly, B., Longbottom, J., Potts, F., & Williamson, J., 2004. Applying emotional intelligence: Exploring the promoting alternative thinking strategies curriculum. *Educational Psychology in Practice*, 20,221-240.
- [17] Morris, E. & Casey, J., 2005. *Developing emotionally literate staff: A practical guide*. U.K: SAGE Publications
- [18] Freedman, J., 2003. Key lessons from 35 years of social-emotional education: How SelfScience builds self-awareness, positive relationships, and healthy decision making. *Perspectives in Education*, 21(4): 69-80.
- [19] Weare, K., 2006. *Developing the emotionally literate school*. London: Paul Chapman.
- [20] Trương Thị Khánh Hà, Nguyễn Thị Thủy Vân, 2015. Trí tuệ cảm xúc và các mối quan hệ. *Tạp chí Khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội: Khoa học Xã hội và Nhân văn*, tập 31, số 1, tr.20-28.
- [21] Trần Thị Mai, 2017. *Tổ chức các hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong dạy môn Tiếng Việt lớp 4*. Luận văn Thạc sĩ khoa học giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2.
- [22] Andrea Bacon, Ali Dawson, 2017. *Giải mã trí tuệ cảm xúc*. Nxb Trẻ.
- [23] BarOn, R., & Parker, J.D.A., 2000. *Bar-On Emotions Quotient Inventory Youth Version Technical Manual*. U.S.A: Multi-Health System.
- [24] Bùi Ngọc Diệp, 2015. Hình thức tổ chức các hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong nhà trường phổ thông. *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, 113, 37-44.
- [25] Nguyễn Thị Hoàng Yến, Đỗ Thị Thảo, 2010. *Giáo trình Đại cương giáo dục trẻ khuyết tật trí tuệ*. Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [26] Hoàng Thị Hạnh, Trần Văn Công, 2018. *Giáo dục hòa nhập cho trẻ rối loạn tăng động giảm chú ý*, Tài liệu dành cho giáo viên tiểu học. Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [27] Wootton, C. A., 2009. *Emotional intelligence in learners with attention deficit disorder*. Doctoral dissertation, University of South Africa.

ABSTRACT

Developing emotional intelligence for inclusive 5th-grade students with attention deficit hyperactivities disorder through experiential activities

Do Thi Thao^{1*}, Nguyen Thi Hoa¹, Vu Thi Diem², Doan Thi Phuong² and Pham Nam Anh³

¹ Faculty of Special Education, Hanoi National University of Education

²K70A, Faculty of Special Education, Hanoi National University of Education

³K70A, Faculty of Psychology and Education, Hanoi National University of Education

Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) accounts for about 3-5% of school-age students. Symptoms of ADHD include difficulty in maintaining focus and controlling behavior, emotions, and being hyperactive with a lot of challenging behaviors. These difficulties hinder ADHD students from participating in family and classroom activities and controlling their emotional intelligence. It is not surprising that ADHD students are at risk of failing in school. Therefore, to help ADHD students succeed in school, have a good relationship with teachers and peers, and support their emotional intelligence development, emotional intelligence needs to be developed. Emotional intelligence is a significant form of intelligence for humans, especially for ADHD students in inclusive education environments. Emotional intelligence is directly related to students' behavior, abilities, and qualities. Emotional intelligence can be improved through various activities, especially experiential activities. Experiential activities in the classroom with diverse content and interactive forms can help ADHD students develop their emotional intelligence. In this article, we present some issues related to the development of emotions for ADHD students in fifth grade through experiential activities such as goals, content, methods, measures, organization form, and evaluation.

Keywords: Experiential activities, inclusive 5th grade, develop emotional intelligence, ADHD.